

UDK 379.822
Prethodno priopćenje
Primljeno: 5. kolovoza 2012.

ULOGA ORGANIZIRANIH AKTIVNOSTI U KULTURNOM ŽIVOTU UČENIKA

Dr. sc. Petra Pejić Papak
Učiteljski fakultet u Rijeci

Dr. sc. Sabina Vidulin-Orbanić
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Dr. sc. Anita Rončević
Učiteljski fakultet u Rijeci

Sažetak: U ovom radu analiziran je pojam kulture kao složena i višeznačna cjelina. Predmet istraživanja bio je usmjeren na posjete učenika kulturnim ustanovama (kazalište, muzeji, galerije, knjižnice, kino) te njihovo uključivanje u programe koje te ustanove nude. 343 učenika osnovnoškolske dobi odgovorima je iskazalo mjeru učestalosti posjeta kulturnim ustanovama iz koje je vidljivo da najčešće posjećuju knjižnicu (63 % učenika više od 10 puta godišnje), dok su posjete galeriji rijetke (61% učenika nikada nije bilo u galeriji), i to isključivo među učenicima koji polaze likovne aktivnosti. Utvrđeno je da školski prijatelji (24,8%) i roditelji (22,7%) svojim informacijama najčešće utječu na uključivanje ostalih učenika u kulturne aktivnosti. Ukazuje se na pridavanje značaja daljnjem pružanju podrške školama (39% učenika izjavilo je da najčešće posjećuje kulturne ustanove sa školom) kako bi utjecale na posjete učenika kulturnim ustanovama. Zaključuje se da posebnu pozornost treba posvetiti organizaciji i planiranju aktivnosti te programskih sadržaja kako bi se zadovoljili i proširili kulturni interesi djece. To se može postići obogaćivanjem sadržajne ponude kulturnih zbivanja unutar kulturnih ustanova, pružanjem pravovremenih i korisnih informacija o aktivnostima i zbivanjima (uz učestaliju promidžbu putem medija jer, prema procjeni ispitanika, ona izostaje) te profesionalnom organizacijom i provedbom aktivnosti.

Ključne riječi: kultura, kulturne aktivnosti, kulturne ustanove, slobodno vrijeme, učenici.

1. Uvod

Svaka kulturna sredina postavlja neki opći skup ciljeva za članove svoje zajednice, kao što svaki pojedinac u društvu razvija svoje osobne ciljeve i ambicije te oblikuje vlastiti sustav vrijednosti. Tim vrijednostima utječe se na čovjekovo ponašanje te su one dio osobnosti kao cjeline.

Procesom socijalizacije djece uključuje se više različitih čimbenika kojima se utječe na njihovu kvalitetu života, a time i na kulturu provođenja slo-

bodnog vremena. Obitelj, škola, okruženje i mediji značajni su čimbenici kojima se utječe na djecu u njihovu razvoju do kompletne, zrele, samosvjesne te društveno i kulturno aktivne osobe. Kultura i obrazovanje povezani su pitanjem kvalitete življenja. „U današnjem brzom i stresnom načinu života koji zadire i u svijet naših najmlađih i u klupe osnovnoškolaca, metoda poučavanja kroz igru, ples, umjetnost i kreativni pokret unosi mnogo potrebne svježine, razgibanosti, umirenosti i strpljivosti što je preduvjet za uspješan odgoj, učenje i poučavanje.“ (Geršak, 2009,194). Ovdje se stvaralaštvo može uočiti na dvije razine: jedna u kojoj se djeca sama izražavaju, a druga doživljajem stvaralačkog izražavanja drugih osoba iz kulturne sredine, čime se također utječe na stvaralački potencijal djece.

Vođeni spoznajom da je zadaća društva stalno unapređivanje svakodnevnice i društvene zajednice, a sve radi podizanja kvalitete življenja na višu, kreativniju razinu, provedeno je istraživanje usmjereno na procjenu navika posjeta učenika ustanovama u kulturi.

2. Temeljne značajke pojma kulture

Promišljanje T. S. Eliota o kulturi (Eagleton, 2002) kao svekolikom načinu života nekog naroda i I. Cifrića (2008) koji pod kulturom podrazumijeva sve ono što nije proizvela priroda, nego čovjek, i što asocira na «više, vječne vrijednosti, istinsko obrazovanje i duševnu dubinu», navode na to da se pojmu kulture prida posebno značenje. Svako propitivanje u području kulture svodi se na pitanja: što se podrazumijeva pod kulturom, kakvo značenje ona ima u životu pojedinaca i skupine i kako se tumači na razini osobnih značajki?

Razmatranje započinje definiranjem kulture kao otvorenog i višeznačnog sustava značenja, «složene cjeline», kako ju je nazvao antropolog E. B. Taylor u djelu «Primitive culture» (prema: Eagleton, 2002), koja prema njegovim riječima uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, zakon, običaje i sve druge sposobnosti i navike čovjeka kao člana društva. Različito je poimanje kulture: od cjelovitog fenomena, cjeline s posebnim dijelovima, do šireg pojma društva i složene cjeline. Poimanje kulture (Eagleton, 2002) u jednoj od tipologija definicija kulture sažetoj u pet tipova glasi:

- *pozitivističke*, uzimaju u obzir i navode samo kulturne činjenice i građu iz koje se kultura sastoji i pomoću njih definiraju kulturu kao cjelovit fenomen
- *normativističke*, ističu cilj kulture i norme kojima se on nastoji postići, a izbacuju elemente od kojih se kultura sastoji
- *metafizičke*, kulturu shvaćaju kao cjelinu koja se sastoji od posebnih dijelova, ali ih ne zahvaćaju u njihovoj povezanosti, već kao zasebne izdvojene bitnosti

- *kulturalističke*, shvaćaju kulturu kao širi pojam od društva i društvo objašnjavaju kulturom
- *naturalističke*, kulturne se pojave svode na čovjekovu biološki ili psihološki razinu.

Kultura se može promatrati u «širem» i «užem» smislu. Pojedini autori (Žugaj, Cingula, 1992) pod kulturom u širem smislu podrazumijevaju svekoliko postignuće ljudskog roda koje obuhvaća sva materijalna i duhovna dobra. Kazuju kako je kultura složena cjelina, sveobuhvatan intelektualni pothvat. Kultura je dio kako prošlosti tako i sadašnjosti te budućnosti, sve stečeno promišljanjem i stvaralaštvom, kreativnošću i inovacijom. Kao takva, djeluje u oštrm kontrastu s komercijalnom sferom u kojoj su svi fenomeni reducirani na korisnost, a svrsihodnost postaje prihvaćena norma ponašanja (Rifkin, 2005, 322). Kultura u užem smislu, po istim autorima, podrazumijeva čitav niz različitih pojmova i kategorija, naprimjer:

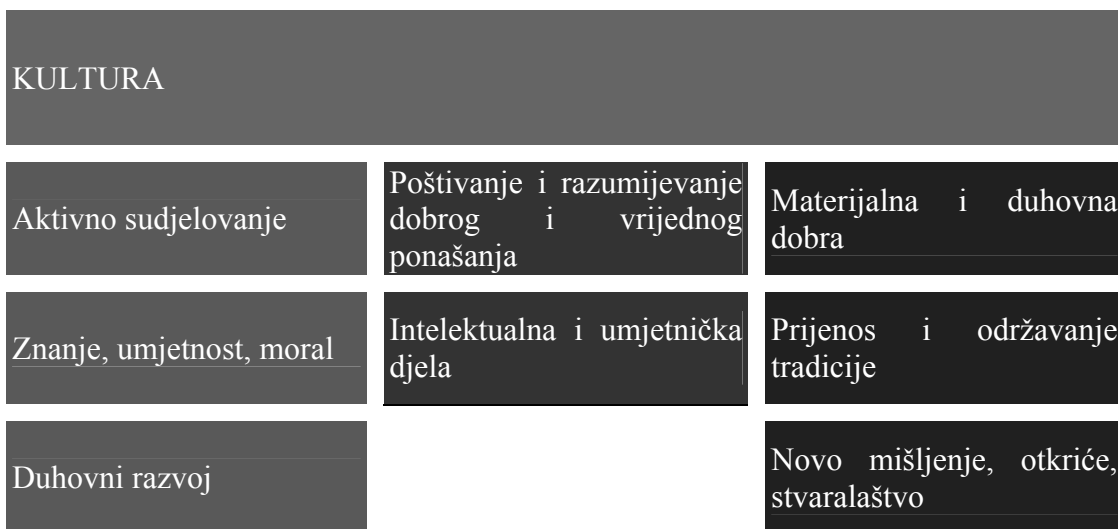
- lijepo i pristojno ponašanje pojedinca (kulturan dječak)
- društvene skupine (studentska kultura, nogometni navijači, mladi konzervativci i dr.)
- vremensko razdoblje ili epohu ujednačenih stilskih karakteristika (antička kultura, kultura renesanse i dr.)
- način života i ponašanje pojedinih naroda ili skupina naroda (kultura Inka, zapadnoeuropska kultura i dr.)
- stvaralaštvo vjerske zajednice (kršćanska kultura, islamska kultura i dr.).

Kulturu možemo definirati kao povijesnu i društvenu kategoriju koja se mijenja s promjenama društvenih uvjeta, na koje i sama utječe. L. White (prema: Skledar, 2001), svjestan uloge ljudskog rada u stvaranju kulture koju posjeduje samo čovjek, kulturu smatra fenomenom i određuje ju kao vremenski kontinuum stvari i događaja. Pritom, kako naglašava Crespi (2006), valja polaziti od identiteta i autentične vrijednosti kultura i prava na razliku i posebnost kultura. Određenja i teorije kulture trebaju zahvatiti, osim relativno konstantnih elemenata i dinamike, kulturne procese – akulturaciju, enkulturaciju, inovaciju¹ odnosno, prema Skledaru (2001), njihovo uzajamno uvjetovanje i prožimanje.

Značajno je da kultura sadrži dvije osnovne sastavnice: održanje i prenošenje postojećih, stvorenih kulturnih vrednota (tradiciju) i proizvodnju novih na temelju pozitivne tradicije, ali ne samo na osnovi mišljenja i prenošenja nego i na osnovi otkrića i stvaralaštva. Kulturom se ne podrazumijeva zatvorena, jednoznačna, jednom zauvijek stvorena definicija, već je ona otvoreni sustav značenja koji pojedinci stalno reinterpetiraju kako bi definirali svoju poziciju u društvu.

¹Akulturacija – proces gubljenja obilježja uvriježene kulture i preuzimanje pojedinosti i svojstava druge kulture; inovacija – uvođenje novog, obnova, promjena; enkulturacija – dodir dviju kultura pri kojem jedna kultura zadržava svoju bit, ali prihvaća neke elemente druge kulture i prilagođava ih sebi. (Anić, 1998)

Iz navedenoga se zaključuje da je kultura širi pojam od društva, njome se održava i prenosi tradicija. Pojmom kulture uključuju se materijalna i duhovna dobra odnosno znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, zakon, običaji, dakle kulturne činjenice i građa. Kulturom se označava intelektualna i umjetnička aktivnost, razumijevanje ponašanja, prijenos i održavanje tradicije, proizvodnja novoga mišljenja, potiče se otkriće i stvaralaštvo (slika 1).



Slika 1. Pojam kulture

Za proučavanje složenog svijeta kulture potreban je interdisciplinarni pristup i integracija svih znanja o čovjeku i njegovoj kulturi u svim društvenim i humanističkim znanostima. Smislu ljudske kulture i stvaralaštvu može se pristupiti sa psihološkog, sociološkog, filozofskog i pedagoškog aspekta. Čovjek je u koncepciji sociokulture shvaćen kao stvaralačko biće, čija djelatnost proizvodi ljudsku povijest i kulturu. Njegova je bit svojevrsna i osobita, pa on svojom socijalizacijom razvija svoju individualnost i subjektivnost, svoje posebne potencijale i samosvijest. Kultura je istovremeno i čovjekovo nastojanje da se razvija i uljudi, socijalizira i personalizira svoje urođene sposobnosti, pa je ona rezultanta uzajamnog povezanoga individualnog i društvenog stvaralaštva odnosno cjelina duhovnih i materijalnih dostignuća, cjelokupni način života određenog povijesnog vremena i prostora. Edvard Kale (prema Mijatović, 2002) naglašava da se «nijedna činjenica, pojava ili društvena kategorija ne mogu razumjeti izvan kulture i vremena u kojemu su nastale jer su uvijek dio ili izraz kulture i vremena nastajanja». Skledar (2001) smatra da kultura u modernijem značenju riječi kao univerzalni ljudski fenomen jest njegovanje i usavršavanje čovjekovih naravnih zadanosti i svojstava, oplemenjivanje njegova svijeta, uljudivanje cjelokupne organizacije njegova života, ukratko rečeno, ozbiljenje

ideje humaniteta. Kulturom se pridonosi ljudskom razvitku. Čovjek se kroz kulturu afirmira i kreira nove uzorke življenja.

3. Kulturne aktivnosti u slobodnom vremenu učenika

Nacionalnim programom za mlade koji je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2003. godine izražava se da je kultura mladih jedan od osnovnih elemenata identiteta mladih i iznimno je važno područje njihove afirmacije, komunikacije i životnoga stila. To je zapravo područje kroz koje mladi kritički preispituju tradicijske kulturne obrasce i nasljeđe kao dio svojeg identiteta stvarajući nove obrasce i estetiku, kreiraju prostor za vlastito prepoznavanje i djelovanje. Upravo je u djelima autora kao što su Tomić, Leburić, Mihaljević (1999) te Leburić i Relja (1999) prikazana veza između kulture mladih i njihova ponašanja u slobodnom vremenu. Da bi se mladi snalazili u svijetu, trebaju imati spoznaje o okolini koja ih okružuje i o samima sebi, pa stoga trebaju, neminovno, naučiti imenovati i označavati pojave i stvari, a potom ih prosuđivati i vrednovati sa stajališta njihova ljudskog značenja i smisla. Funkcija kulture jest komunikacija sa svijetom, s drugima i samim sobom te osmišljavanje svijeta. Kulturna aktivnost, pored odmora i razonode, predstavlja prostor stvaralačkog, aktivnog i misaonog života. Kulturne aktivnosti u tom procesu imaju ulogu kvalitete življenja kao što su sigurnost, jednakost u mogućnostima i ljudska prava, ali su i pokazatelj pozitivnog ljudskog razvoja djece, mladeži i odraslih. Sudjelovanjem i uključivanjem u kulturu/kulturne aktivnosti, u svom procesu samoostvarenja pojedinac sam biva stvarateljem kulture, tj. stvarateljem društvenog i osobnog identiteta, biva «graditeljem kulture» (*culture-builder*)². Pojam kulture, dakle, označava i opći proces civilizacije u smislu samoobrazovanja i obrazovanja, djela i praksu intelektualne, osobito umjetničke aktivnosti. Temelj je za razumijevanje kulturno-umjetničkih aktivnosti koje su sastavni element opće kulture³ i vrijednosnog sustava društva u cjelini. Kao i sve drugo u životu pojedinca i zajednice, kultura se jednako brzo i prilično temeljito mijenja gotovo svakodnevno u nizu svojih određenja, koja potom sustavno djeluju i na bitne promjene dubinskih vrijednosti kulturnih determinanti (Mijatović, 2002).

Pobliže, pojam kulture unutar ovog rada dobiva poseban značaj ukoliko se promatra unutar brojnih oblika institucionalnog kulturnog i umjetničkog obrazovanja kroz koje se nastoji afirmirati velik broj mladih. Naime kulturne ustanove kao što su knjižnice, čitaonice, kazališta, muzeji, umjetničke galerije, glazbene škole i tečajevi, likovni ateljei i druge ustanove i udruge različitog

² Termin «culture builder» osobito su popularizirali autori istoimene knjige o izgradnji švedske nacionalne kulture Frykman i Lofgren 1987. (Eagleton, 2002)

³ Opća kultura predstavlja «opseg duhovnog razvitka pojedinca u zajednici s potrebnim odlikama u odnosu prema drugome». (Anić, 1998)

usmjerenja, uz svoje redovne djelatnosti, svaka na svom području i prema svojim značajkama, organiziraju i posebne programe namijenjene mladeži u slobodnom vremenu. Postavlja se pitanje: može li se programima kulturnih ustanova djelovati na promjenu kulturnih značajki, na kulturni profil mladog naraštaja? Mogu li se takvim odgojem i obrazovanjem poticati nove kulturne vrijednosti i obrasci, ostvarivati nove i poželjne značajke kulture? Zasigurno organizirane kulturne aktivnosti usmjereno osiguravaju kulturnu razonodu, kojom bi se trebalo poticati razvoj vještina i umijeća te stvaralaštvo, kao i navikavati mladež na kulturno provođenje slobodnog vremena. U prilog tomu ističu se sociolozi koji su osobitu važnost pridali kulturnom aspektu provođenja slobodnog vremena. P. Chauchard (Martinić, 1977) to vrijeme smatra pogodnim za razmišljanje i stvaranje kritičkog stava prema pojavama i svijetu. Potrebu kulturnih aktivnosti u dokolici ističe i J. Fourastié (Martinić, 1977), prema kojem sudjelovanje u kulturi potiče čovjekovo unaprjeđenje, pa treba razviti sklonost prema kulturi, upoznati ju i istražiti.

Iz svega navedenog može se utvrditi izuzetna vrijednost značaja poticanja kulture u odgoju i obrazovanju djece. Isto se implicira i u specifičnim područjima kulture (likovna, glazbena, plesna...). „Povezanost životne sredine i likovne kulture u dječjem odrastanju utemeljena je na humanističkim, kulturološkim i mnogim drugim vrijednostima kojima se potiču pozitivne osobne kompetencije pojedinca u odnosu na njega samog i prema drugima. Navedenim zajedništvom unaprjeđuje se kvaliteta učenja i poučavanja. Osnovni je smisao ovog integriranog pristupa u razvoju i osposobljavanju djece za kvalitetu življenja. Interdisciplinarnost likovne kulture omogućuje osposobljavanje djece za mnoge životne uloge značajne u 21. stoljeću, kao što su: komunikacijske, informacijske sposobnosti, društvene vještine, poduzetništvo, tehničko-tehnološka kultura, prirodno-istraživačka i znanstvena pismenost te mnoge druge.“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010, 235).

Uspjeh odgojnog (i obrazovnog) rada plod je zajedničkog suradničkog odnosa. U tom kontekstu učinkovitost odgoja manifestira se korištenjem načela jedinstvenosti u radu, poštivanju razlika među učenicima, upoznavanju i zadovoljavanju osnovnih potreba, korištenju raznovrsnih metoda i sredstava rada uz aktiviranje učenika putem rada i suradnje koja teži samoodgoju djeteta (Pejić Papak, Vidulin-Orbanić, 2011). Uključivanjem u kulturne aktivnosti ustanova u kulturi djeca stječu nova znanja, razvijaju svoja umijeća i sposobnosti unutar svog slobodnog vremena, što zapravo predstavlja kvalitetu ljudskog življenja. „U pogledu organiziranja djece nužno je osim sposobnosti, poticati razvoj međusobnih demokratskih odnosa, emancipaciju, toleranciju, ali i kritičnost.“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010, 236). Doživljavanjem umjetničkih djela utječe se na progresivno izazivanje određenih promjena kod djece, naročito u načinu njihova izražavanja: „Pred originalnim djelom djeteta se nalazi u situaciji ispitivanja (makar podsvjesno) jednog vida emocije koja može biti prisutna bez

obzira na fizički prikaz predmeta. Zornost predstavlja temeljnu pretpostavku i početak estetskog čina, jer su estetska obilježja zorna po svom karakteru, što upućuje na nužnost posrednog ili neposrednog kontakta djece s umjetničkim djelima.“ (Husković, 2009, 135). Iz navedenog se uočava kompleksnost mogućnosti i značaj stvaranja navika posjeta ustanovama u kulturi. Kultura u slobodnom vremenu nosi najveće mogućnosti radikalizacije pojedinca i kolektivne svijesti. Njome se osigurava osobno i društveno vrijedan i koristan način života. Naime kultura nije samo ono s čime se živi već u velikoj mjeri i ono za što se živi.

4. Empirijsko istraživanje

4.1. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja bio je utvrditi navike posjeta djece kulturnim ustanovama. Na temelju definiranog cilja nameću se sljedeći zadaci:

1. analizirati stupanj učestalosti posjeta djece osnovnoškolske dobi ustanovama u kulturi
2. interpretirati mišljenja ispitanika o izvoru informacija o ponudi programa kulturnih ustanova
3. analizirati stavove ispitanika o utjecajima okoline na uključivanje u programe kulturnih ustanova
4. interpretirati poveznicu između procjene ispitanika o učestalosti posjećivanja kulturnih ustanova od strane njihovih roditelja i učestalosti njihovih posjeta.

4.2. Ispitanici

Kako su se istraživanjem željele utvrditi navike posjeta djece kulturnim ustanovama, uzorak ispitanika uzet je među djecom osnovnoškolske dobi koja su uključena u izvanškolske aktivnosti kulturnog sadržaja jer je za pretpostaviti da su ona najbolje upoznata s programima kulturnih ustanova. Na osnovi podataka o pohađanju izvanškolskih kulturnih aktivnosti, iz imenika učenika 17 osnovnih škola na različitim lokacijama grada Rijeke popisane s aktivnosti i formiran je uzorak od 343 učenika osnovnoškolske dobi (pri čemu najmlađi ispitanici imaju 7, a najstariji 15 godina), 78% ženskog spola i 22% muškog spola. Uočeno je da najveći broj polaznika izvanškolskih kulturnih aktivnosti čine učenici 4. (25% ispitanika) i 6. (21% ispitanika) razreda osnovne škole, a najmanja je zastupljenost polaznika 1. (5% ispitanika), 2. (7% ispitanika) i 5. razreda (7% ispitanika). Obuhvaćene kulturne izvanškolske aktivnosti (N=42), prema podacima voditelja izvanškolskih aktivnosti – studij dokumentacije, imaju u prosjeku 60 polaznika (SD=45,41/ Med=50,00/Mod=20). U istim je aktivnostima u prosjeku 36,10 (SD=32,62/ Med=30,00/Mod=10) polaznika

osnovnoškolske dobi. Interesna područja izvanškolskih kulturnih aktivnosti na kojima su se ispitanici u trenutku ispitivanja nalazili jesu: glazba (28% ispitanika), ples (27%), literarno stvaralaštvo (13%), likovno stvaralaštvo (13%), gluma (7%), film/video (5%), ostale aktivnosti (7%).

4.3. Instrument

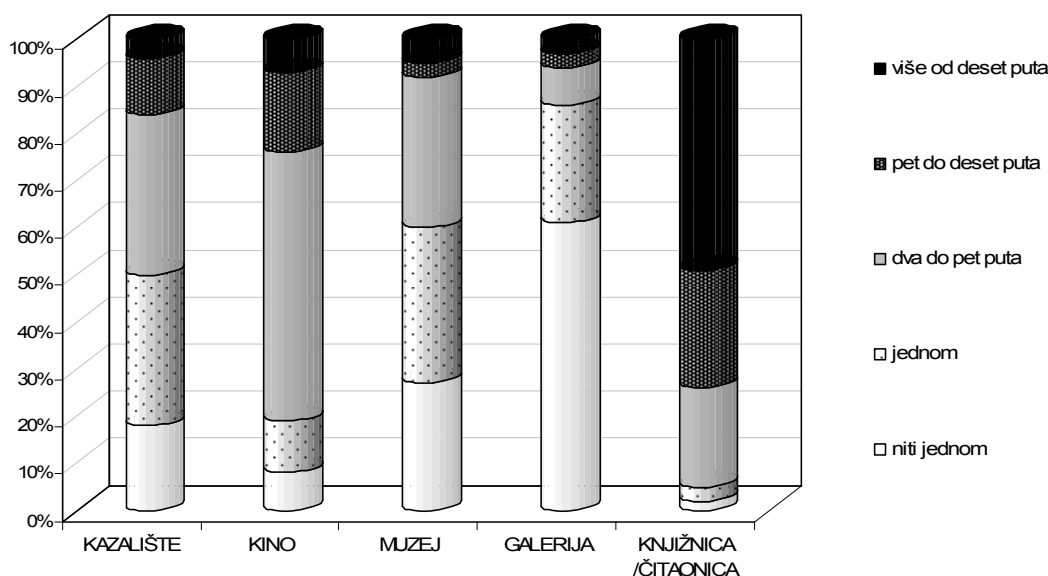
Anonimno petnaestominutno anketiranje polaznika 42 izvanškolske kulturne aktivnosti različitog interesnog područja u gradu Rijeci provedeno je 2010. godine, u dogovoru s voditeljem aktivnosti u trenutku pohađanja aktivnosti. Za potrebe istraživanja konstruirana je anketa pod nazivom «Navika dječjeg sudjelovanja u programima kulturnih ustanova». Pitanja iz ankete odnosila su se na indikatore i bila su podijeljena u četiri skale s obzirom na postavljene zadatke. Uz 3 nezavisne varijable (izvanškolska kulturna aktivnost, dob ispitanika izražena u razredima, spol), svakoj od 26 čestica ankete pridružena je ljestvica procjene Likertova tipa od pet stupnjeva. Ponuđenim česticama bilo je značajno doznati koju izvanškolsku kulturnu aktivnost ispitanici pohađaju (7 čestica), koliko su puta tijekom školske godine posjećivali kulturne ustanove (5 čestica), s kim najčešće posjećuju kulturne ustanove (9 čestica) i koliki je utjecaj okoline na uključivanje u programe kulturnih ustanova (5 čestica).

5. Rezultati i rasprava

U ovome istraživanju provedena je putem χ^2 analiza zastupljenosti polaznika izvanškolskih aktivnosti muškog i ženskog spola unutar interesnih aktivnosti (7 izvanškolskih interesnih područja). Utvrđeno je da polaznici muškog i ženskog spola nisu podjednako zastupljeni unutar kulturnih interesnih aktivnosti (χ^2 (6, N=343)=150,44; $p<0,01$). Usporedbom empirijskih i teorijskih frekvencija ukazuje se da su polaznici ženskog spola zastupljeniji u kulturnim izvanškolskim aktivnostima (78% ispitanika), i to unutar svih interesnih aktivnosti. Statistički značajnim razlikama ukazuje se da je kulturno izvanškolsko područje aktivnosti stereotipizirano kao «žensko». Djevojčice se češće opredjeljuju za umjetničke, a dječaci za sportske sadržaje. Dobiveni rezultati sukladni su rezultatima (Rončević, 2009, 169) o preferenciji nastavnih predmeta, sadržaja i medija u odnosu na spol učenika (od 2. do 4. razreda osnovne škole). Djevojčice češće od dječaka navode da vole učiti iz udžbenika ($\chi^2=14,01$; $df=1$; $p<0.001$), rabiti kazete s glazbom, govorom i zvučnim efektima ($\chi^2=17.49$; $df=1$; $p<0.001$), slike i plakate ($\chi^2=14.56$; $df=1$; $p<0.001$) te služiti se likovnim materijalom i priborom ($\chi^2=37.53$; $df=1$; $p<0.001$). Dječaci češće od djevojčica navode da vole rabiti računalo ($\chi^2=61.23$; $df=1$; $p<0.001$) i sportske rekvizite: loptu, vijaču, karike, kozlić ($\chi^2=5.49$; $df=1$; $p=0.019$).

Rezultati su u potpunosti podudarni s njihovim najomiljenijim predmetima. Djevojčice najviše vole hrvatski jezik, glazbenu kulturu i likovnu kulturu, što nam ukazuje da su sklonije umjetničkim aktivnostima. Dječaci više preferiraju uporabu računala, tj. privlači ih tehnika, tehnički uređaji, aparati. Dječaci također imaju veću potrebu za motoričkim aktivnostima te vole nastavna sredstva i pomagala koja se rabe u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture. Sukladno omiljenim nastavnim predmetima, učenici preferiraju nastavna sredstva i pomagala.

Navika dječjeg posjećivanja kulturnih ustanova dobivena je analizom učestalosti odlazaka polaznika kulturnih aktivnosti u kulturne ustanove: kazalište, kino, galeriju, muzej, knjižnicu, čitaonicu i ostale kulturne ustanove tijekom jedne školske godine.



Grafikon 2. Učestalost posjećivanja kulturnih ustanova

Prikazanim rezultatima (grafikon 2) pokazuje se da je knjižnica ustanova koju djeca najviše posjećuju (više od 10 puta godišnje), a za to ih se motivira ili «prisiljava» školskim sustavom i predmetnim područjem hrvatskog jezika sa sastavnicom književnosti – lektirna djela. Nakon knjižnice, mjesto na kojemu djeca pronalaze zabavne sadržaje jest kino, koje 57% djece posjećuje 2 do 3 puta godišnje. Pretplate na godišnje predstave u kazalištima ili organizirani posjeti djece sa svojim učiteljima svrstavaju kazalište kao ustanovu na treće mjesto s učestalošću posjeta od 2 do 3 puta godišnje za 34% ispitanika. Zahvaljujući programima izvanučioničke nastave pojedinih škola, ali i radionicama koje se za djecu organiziraju u okviru muzejske zgrade, 32% ispitanika izjavilo je da 2 do 3 puta godišnje posjećuje muzej. Zabrinjavajući je podatak koji svrstava galeriju na posljednje mjesto. Naime 61% ispitanika nikada nije bilo u

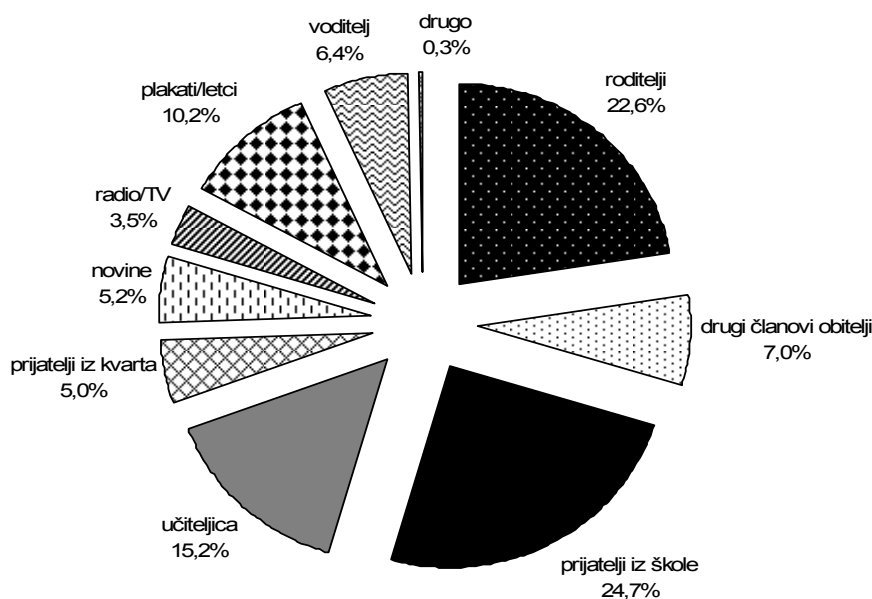
galeriji, dok su oni koji ju posjećuju isključivo polaznici likovnih izvanškolskih aktivnosti. Uzrok tomu vjerojatno je i činjenica da djeci ne odgovaraju sva umjetnička djela. Za razliku od galerija, u muzejima se muzejskom pedagogijom umjetnost prilagođava dječjim razvojnim mogućnostima: „Dostupnost muzejskih zbirki svim građanima otvara pitanje uporabe tih dragocjenosti u odnosu na djecu. Djeci ne odgovaraju sva likovna djela pa pojedini muzeji otvaraju odjeljenja za djecu, daju prostore za dječje aktivnosti u muzeju, razvili su istraživački rad za uspješno približavanje muzejskih izložaka djeci različitih uzrasta. Stoga se razvila posebna disciplina koju nazivamo muzejskom pedagogijom.“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010, 238). Dobivene vrijednosti o učestalosti posjeta ustanova u kulturi rangom pridavanja značaja ustanovi ne odstupaju od rezultata procjena očeva i majki, interesa djece temeljom aktivnosti kojima se bave u slobodno vrijeme, dobivenih istraživanjem (Janković, Ljubotina, Blažeka, 2004, 77) na uzorku od 789 djece koji pokazuju da su na prvom mjestu odlasci u kino (69,2% djece), odlasci u kazalište (44,1% djece), odlasci na koncerte (33,8% djece) i odlasci na izložbe (19% djece). Analizom aspekata posjeta polaznika kulturnih izvanškolskih aktivnosti ustanovama u kulturi (kazalištu, kinu, galeriji, muzeju, knjižnici) ukazuje se na neredovitost posjeta kulturnim ustanovama i neinformiranost o kulturnim događanjima.

Kako bi se utvrdilo postoje li razlike među ispitanicima s obzirom na učestalost posjeta kulturnim ustanovama (učinjen je linearni kompozit čestica: kazalište, kino, galerija, muzej, knjižnica, čitaonica i ostale kulturne ustanove) i procjene ispitanika o učestalosti posjećivanja kulturnih ustanova njihovih roditelja (nikada – 8%, rijetko – 36%, ponekad – 43%, često – 11%, vrlo često – 2%), provedena je jednosmjerna analiza varijance. Utvrđeno je da se grupe statistički značajno razlikuju u procjeni vlastite učestalosti posjeta kulturnim ustanovama s obzirom na procjene učestalosti posjećivanja kulturnih ustanova od strane njihovih roditelja ($F(4,336)=11,763$; $p<0.01$). Stupanj povezanosti eta-kvadrat ($\eta^2=0,082$) može objasniti 8,2% varijance promjena u učestalosti posjeta kulturnim ustanovama.

Analizom rezultata uočljivo je da se procjena ispitanika o učestalosti posjećivanja kulturnih ustanova od strane njihovih roditelja reflektira na stupanj učestalosti dječjih posjeta istima. *Post-hoc* testom višestruke usporedbe u parovima Bonferroni utvrđene su statistički značajne razlike procjena ispitanika, i to: roditelji, pa i njihova djeca koja rijetko posjećuju kulturne ustanove, ($M=4,209$) od roditelja koji često posjećuju ustanove ($M=3,687$), pa je i učestalost posjeta njihove djece češća. Stoga se stupanj posjećenosti kulturnih ustanova odraslih u obitelji izravno odražava na učestalost dječjih posjeta istima, iako ispitanici naglašavaju da su roditelji, nevezano uz svoje neredovito praćenje kulturnih programa, značajan poticaj za uključivanje djece u iste. Istodobno se nameće i sljedeće pitanje: ako djeca koja su uključena u kulturne izvanškolske

ske aktivnosti slabo posjećuju kulturne ustanove, što je s ostalom djecom toga uzrasta koja nisu uključena u kulturne aktivnosti?

Ukoliko se očekuje da djeca posjećuju programe kulturnih ustanova, značajno je pravodobno informiranje o ponudi programa. U skladu s time, analizirana su mišljenja ispitanika o izvoru informacije o ponudi programa kulturnih ustanova.



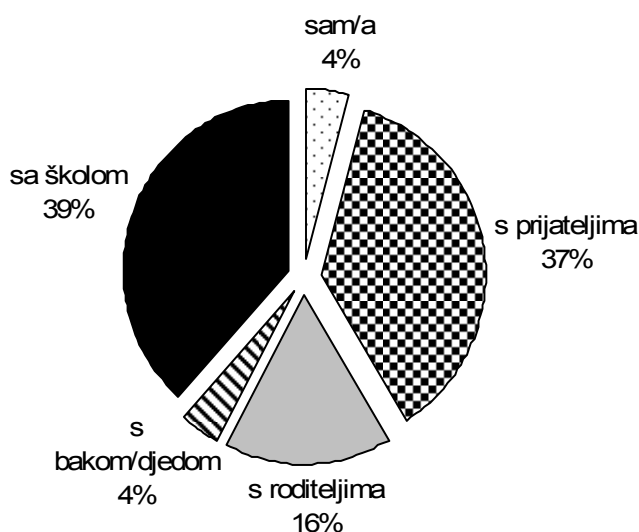
Grafikon 3. Izvor informacija o ponudi programa kulturne ustanove

Pokazuje se (grafikon 3) da je najveći broj ispitanika za ponudu programa kulturne ustanove saznao od prijatelja iz škole (24, 8%), zatim od roditelja (22, 7%) te od učiteljice (15, 2%). Manji broj ispitanika za program ustanove saznao je s plakata odnosno letaka (10, 2%), od nekih drugih članova obitelji (7%), od voditelja izvanškolske kulturne aktivnosti (6, 4%), iz novina (5, 2%) ili od prijatelja iz kvarta (5%), dok ih je najmanji broj za program kulturne ustanove saznalo s radija ili televizije (3, 5%) ili iz nekog drugog izvora (0, 3%).

Podacima se jasno pokazuje da je djeci značajna informacija iz «prve ruke», od osoba od povjerenja u njihovu okruženju (prijatelji, roditelji, učiteljica). Upravo te osobe treba pravovremeno informirati i motivirati za posjete kulturnim ustanovama i praćenje programa. Značajno je usmjeriti pozornost na podatak kojim se kazuje da je mali broj ispitanika doznao za ponudu programa kulturnih ustanova upravo od voditelja kulturnih aktivnosti u koje su uključeni jer je za očekivati da se, ukoliko je dijete u sklopu svog organiziranog slobodnog vremena interesno uključeno u kulturnu aktivnost, predviđeni sadržaji na-

vedene aktivnosti upotpunjuju i proširuju i drugim vidovima zbivanja u kulturi i povezuju suradnjom s okruženjem. Također je mali broj ispitanika izjavio da o programima kulturne ustanove rijetko doznaje putem medija (medijski su najčešće popraćene kinopredstave). To je ujedno znak da bi promidžbu putem medija trebalo koncipirati na učestaliji ili nešto drukčiji način.

Škola postaje nositelj organiziranog učenja, ali i raznovrsnih društvenih i kulturnih događanja, i to u zajedništvu s roditeljima, drugim institucijama i ostalim zainteresiranim pojedincima. Otvorenost potrebama današnjice i susret s realnom životnom sredinom čini školu suvremenom. Svojim sadržajima, programima, organizacijom, izvedbom i brigom približava se učenicima i društvenoj zajednici te izlazi iz svoje skolastičke zatvorenosti u stvarni život. Na taj način postaje centar informiranosti, učenja i osobnog razvoja učenika (Vidulin-Orbanić, Pejić Papak, 2009). Koliki je utjecaj školskog sustava pri «otvaranju vrata» kulturnih ustanova, osim informiranja o programima kulturnih ustanova od strane prijatelja iz razreda i učiteljice, vidi se iz činjenice da je najveći broj ispitanika (39%) izjavio da najčešće posjećuje kulturne ustanove sa školom, potom s prijateljima (37%), dok s roditeljima kulturne ustanove posjećuje svega 16% ispitanika.



Grafikon 4. Postotak utjecaja osoba iz okoline na uključivanje u programe

Podaci analize stavova ispitanika o utjecajima okoline na uključivanje u programe (grafikon 4) ukazuju na potrebu daljnjeg pružanja podrške školama u povezivanju s kulturnim ustanovama, a time i podizanja razine kulture u učenika. Istovremeno ukazuju i na potrebu za osvješćivanjem roditelja o njihovoj ulozi i važnosti posjeta ustanova u kulturi sa svojom djecom. Navedeno je argumentirano i rezultatima dobivenim pitanjem kojim se procjenjuje izravni utjecaj na motivaciju djece i njihovo sudjelovanje u praćenju programa kulturnih ustanova iz kojih je vidljivo da čak u 31,7% slučajeva ispitanici procjenjuju

kako roditelji utječu na motivaciju djece za uključivanje u praćenje programa kulturne ustanove.

Naime nedovoljnom osviještenošću roditelja i djece u svezi s važnošću praćenja kulturnih zbivanja ukazuje se na potrebu otvaranja vrata kulturnih ustanova u kojima bi se aktivnosti u skladu s namjenom ustanove organizirale i provodile. Učestalim posjetima ustanovama djeca upravo stječu osnovne vrijednosti i poruke umjetnika, ali i društvene sredine. Na primjeru područja likovne kulture (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010, 236) naglašava se: „likovna umjetnost, primijenjena umjetnost, dizajn i vizualna kultura sastavni su dio konkretnog života ljudi (i djece) određene socijalne sredine. Suradujući s osobama iz kulturne sredine, život djece se obogaćuje, a likovni sadržaji dobivaju svoj smisao i ulogu. Zbog toga treba djecu uvoditi u kulturni život sredine.“ Stoga je važno napomenuti da se u ustanovama u kulturi trebaju pronaći samostalni putevi u približavanju kulture djeci – na opće zadovoljstvo. U svakoj bi kulturnoj ustanovi trebalo osigurati nesmetan rad kompetentnih osoba, stručnjaka različitih profila koji bi ponudom suvremenih kvalitetnih sadržaja „otvorili“ vrata ustanova djeci i mladima. Jedan je od prijedloga i motivacija djelatnika ustanova u kulturi financijskom potporom (prvenstveno galerija i muzeja) za osmišljavanje programa radionica, parlaonica, animacija, kako bi uz učinkovitu promidžbu zainteresirali djecu za uključivanje u program ustanove.

5. Zaključak

Navika dječjeg posjećivanja kulturnih ustanova istražena je analizom učestalosti odlazaka polaznika kulturnih aktivnosti u kulturne ustanove: kazalište, kino, galeriju, muzej, knjižnicu, čitaonicu i ostale kulturne ustanove. Utvrđeno je da je knjižnica ustanova koju djeca najčešće posjećuju, dok zabrinjava podatak o velikom broju djece koja nikada nisu bila u galeriji, pa je ona kao ustanova po posjećenosti svrstana na posljednje mjesto.

Analizom rezultata uočeno je da se stupanj posjećenosti kulturnih ustanova od strane odraslih u izravno odražava na učestalost dječjih posjeta istima.

Podacima se jasno pokazuje da je djeci značajna informacija o kulturnim događanjima od osoba od povjerenja u njihovu okruženju, a to su prijatelji, roditelji i učitelji. Upravo te osobe treba pravovremeno informirati i motivirati za posjete i praćenje programa kulturnih ustanova, koncipirajući učestaliju promidžbu putem medija jer ona, prema procjeni ispitanika, izostaje.

Rezultati ukazuju na značaj škole kao institucije koja je zasigurno značajan informator i nositelj raznovrsnih društvenih i kulturnih događanja, i to u zajedništvu s roditeljima i drugim institucijama, pa svojim programima potiče posjete kulturnim ustanovama. S drugog gledišta, na samim je kulturnim ustanovama značaj učinkovite promidžbe, možda osmišljavanjem programa radionica,

parlaonica i animacija, kako bi se zainteresiralo djecu za uključivanje u programe ustanova.

Odlika današnjice jest da pojedinac i društvo traže socijalna, ekonomska i, posebice, spoznajno-vrijednosna rješenja za poboljšanje kvalitete življenja. Osim obrazovanja, sudjelovanjem u programima kulturnih ustanova ostvaruje se promišljena intervencija na cjelokupno društvo, s ciljevima razumijevanja sebe i drugih te upoznavanja i prihvaćanja dostignuća civilizacije. Stoga je osobito značajno stalno se propitivati upravo o načinima poticanja kulture suvremenog djeteta te njegovih navika sadržajnog, korisnog i ugodnog provođenja slobodnog vremena.

7. Literatura:

1. Anić, V. (1998). *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi liber.
2. Balić, N. (2003.) *Obrazovanje za slobodno vrijeme*. Zagreb: Napredak 144, 235-239.
3. Cifrić, I. (2008.) *Imperij ili zajednica? Homogenizacija i raznolikost kultura u kontekstu globalizacije i identiteta*. Zagreb: Društvena istraživanja 17 (4-5), 773-797.
4. Crespi, F. (2006.) *Sociologija kulture*. Zagreb: Politička kultura.
5. Eagleton, T. (2002.) *Ideja kulture*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
6. Flannery, T. (2007.) *Gospodari vremena*. Zagreb: Algoritam.
7. Geertz, C. (1973.) *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
8. Geršak, V. (2009.) *Stvaralački ples i pokret – cjelovit odgojno-obrazovni pristup u vrtiću i osnovnoj školi*. U: Ivon, H. (ur.). *Djeca i mladež u svijetu umjetnosti*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za interdisciplinarnu studije – Studia Mediterranea i Hrvatski pedagoško-književni zbor, Ogranak Split, 181-195.
9. Herceg, L./ Rončević, A./Karlavaris, B. (2010.) *Metodika likovne kulture dječane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
10. Husković, F. (2009.) *Umjetničke galerije i likovne sposobnosti djeteta*. U: Ivon, H. (ur.). *Djeca i mladež u svijetu umjetnosti*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za interdisciplinarnu studije – Studia Mediterranea i Hrvatski pedagoško-književni zbor, Ogranak Split, 131-135.
11. Janković J./Ljuboina S./Blažeka S. (2004.) *Roditeljska percepcija ponašanja djece*. U: Svirčić Gotovac A. (ur.). *Sociologija i prostor Vol.42*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 73-87.
12. Leburčić, A./Relja, R. (1999.) *Kultura i zabava mladih u slobodnom vremenu*. Zagreb: Napredak 140(2), 175-183.
13. Martinić, T. (1977) *Slobodno vreme i suvremeno društvo*. Zagreb: Izdavačka kuća Informator.
14. Mijatović, M. (2002.) *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarski: Naklada Slap.

15. Pejić Papak, P./ Vidulin-Orbanić, S. (2011.) *Stimulating active learning in extra-curricular activities through contemporary work strategies. Suvremene strategije učenja i poučavanja*, Kadum, Vladimir (ur.). Pula : Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za odgojne i obrazovne znanosti, 227-244.
16. Rifkin (2005.) *Doba pristupa: nova kultura hiperkapitalizma*. Zagreb: AltF4.
17. Rončević, A. (2009.) *Multimedia in primary school*, doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
18. Skledar, N. (2001.) *Čovjek i kultura*. Zagreb: Societas-Matica hrvatske Zaprešić.
19. Tomić-Koludrović/ I., Leburic, A./ Mihaljević, A. (1999.) Teorije popularne kulture. Zadar: Radovi 38 (15), 221-236.
20. Vidulin-Orbanić, S./ Pejić Papak, P. (2009.) *HNOS i suvremena škola: Reakcija ili interakcija? U: Škola po mjeri, monografija*, Ur: Kadum, V. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za obrazovanje učitelja i odgajatelja, Pula, 15-32.
21. Weissberg, R. / Durlak, J. (2007.) *The impact of after-school programs that promote Personal and social skills*. Chicago: Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning.
22. Žugaj, M. (2004.) *Organizacijska kultura*. Varaždin: TIVA.
23. Žugaj, M., Cingula, M. (1992.) *Temelji organizacije*. Varaždin: Foing.

The Role of Extracurricular Activities in the Cultural Lives of Pupils

Summary: This study approaches culture as a complex term with multiple meanings. It focuses on pupils' visits to cultural institutions (theatres, museums, galleries, libraries, cinemas etc.) and their involvement in the programmes offered by such institutions. The responses of 343 pupils of primary school age indicating the frequency of their visits to cultural institutions have shown that libraries are frequented the most (63% of pupils visit them more than ten times per year), while visits to galleries are rare (61% have never visited a gallery), and are present only among pupils involved in visual art activities. It has been established that the information relayed by school friends (24,8%) and parents (22,7%) most commonly influences the involvement of other pupils in cultural activities; thus the paper points towards the importance of giving further support to schools in order to encourage pupils to visit cultural institutions (39% stated that they mostly visited them with their school). Therefore, particular attention should be given to organising and planning activities and programmes that aim to satisfy and broaden the cultural interests of pupils. This can be achieved by expanding and enriching cultural events within cultural institutions, by offering useful and timely information on activities and events (along with more frequent promotion in the media, as this is something that is lacking according to the assessment of the examinees), and by professionally organising and conducting various activities.

Keywords: culture, cultural activities, cultural institutions, leisure time, extracurricular activities, pupils.

Die Rolle der organisierten Aktivitäten im kulturellen Leben der SchülerInnen

Zusammenfassung: In diesem Artikel wird der Begriff Kultur als komplexes und mehrdeutiges Ganzes analysiert. Den Untersuchungsgegenstand bilden Besuche der SchülerInnen in verschiedenen kulturellen Einrichtungen (Theatern, Museen, Galerien, Bibliotheken, Kinos) sowie ihre Einbindung in Programme, die von diesen Einrichtungen angeboten werden. 343 GrundschülerInnen haben in ihren Antworten die Häufigkeit der Besuche von kulturellen Einrichtungen ausgedrückt, woraus ersichtlich ist, dass Bibliotheken am häufigsten besucht werden (63% der Schüler öfter als 10 Mal jährlich), während Galerien selten (61% waren niemals in einer Galerie) und ausschließlich von SchülerInnen, die am Kunstunterricht teilnehmen, besucht werden. Es wurde festgestellt, dass auf die Teilnahme der übrigen SchülerInnen an kulturellen Aktivitäten die Informationen von SchulfreundInnen (24,8%) und Eltern am häufigsten (22,7%) einen Einfluss haben. Dies deutet darauf hin, dass es wichtig ist Schulen auch weiterhin zu unterstützen, damit sie ihre SchülerInnen (39% haben ausgesagt, dass sie kulturelle Einrichtungen am häufigsten mit der Schule besuchen) dazu motivieren, kulturelle Einrichtungen zu besuchen. Aus der Untersuchung wird geschlossen, dass man der Organisation und Planung solcher Aktivitäten und Programminhalte besondere Beachtung schenken sollte, um die kulturellen Interessen der Kinder zu befriedigen und zu fördern. Erreichen kann man dies durch eine Bereicherung des kulturellen Angebots innerhalb der kulturellen Einrichtungen, rechtzeitige und sinnvolle Information über diese Aktivitäten und Veranstaltungen (bei häufigerer Werbung in den Medien, da nach Einschätzung der Befragten diese fehlt), sowie professionelle Organisation und Durchführung solcher Aktivitäten.

Schlüsselbegriffe: Kultur, kulturelle Aktivitäten, kulturelle Einrichtungen, Freizeit, SchülerInnen.